

УДК 821.111'01–131–2.09
**ЕВОЛЮЦІЙНІ ПЕРІОДИ У РОЗРОБЦІ
ТЕОРІЇ “БЕОВУЛЬФОЗНАВСТВА”**

Карлова В.О.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У статті розглядаються еволюційні періоди у становленні теорії “Беовульфознавства”, кожний з яких продовжував розробку попередніх гіпотез з якісно новим поглядом щодо їхньої вичерпаності. Визначаються такі періоди у цій теорії: історико-графічний (поч.–сер. ХІХ ст.), літературознавчо-фольклорний (кін. ХІХ ст. – до 1970-х рр.), героїко-релігійний (з 1970-х рр. ХХ ст.), міфологічний (з 1970-х рр. ХХ ст.) і новітній (з 1990-х рр. – дотепер). Зроблено припущення, що давньоанглійська поема “Беовульф”, яка започаткувала свою однойменну теорію, характеризується циклічністю в її дослідженні представниками різних сфер гуманітаристики.

Ключові слова: *епічна поема, теорія “Беовульфознавства”, міф, синкретизм, язичництво, християнство.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку мовознавства, який характеризується широкою міждисциплінарністю, дослідники намагаються по-новому подивитися на ті проблеми, які вони досліджували з позицій інших наукових парадигм. До міждисциплінарних об'єктів вивчення належить пам'ятка словесного давньоанглійського епосу “Беовульф”, яка від часів її перекладу не полишає науковий інтерес до різних її аспектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Невпинний дослідницький інтерес представників широкого кола гуманітарних знань, включаючи лінгвістику, історію, релігієзнавство, літературу, археологію та перекладознавство (А. Гуревич, Фр. Клебер, К. Корольова О. Смирницький та ін.) сприяв формулюванню теоретичних засад у вивченні цього твору, передовсім, як релікту давньої художньої свідомості, а відтак, і розробці теорії “Беовульфознавства” загалом.

На сьогодні достовірно відомо, що збережений рукопис “Беовульфа” датований 1000 роком нашої ери, який, на думку М. Алексеєва, є “безцінним продуктом первісної людської свідомості, що складає аж 10 % з-поміж усіх збережених творів давньоанглійської мови. Таким чином, час створення “Беовульфа” потрібно розглядати в межах від VII-VIII ст. Це свідчить про те, що поема займає ключове місце в давньоанглійському епосі та є невичерпним джерелом інформації для різних сфер знань” [10, с. 50–65]. Така постановка проблеми зумовлює актуальність даної статті, яка потребує глибшого осмислення багатьох положень теорії “Беовульфознавства” на різних етапах її розробки.

Більшість науковців (С. Гринев-Гриневич, О. Смирницький, М. Єліферова), які досліджували текст поеми, однак, у своїх припущеннях про те, що “Беовульф” – це твір невідомого автора, який привернув багато уваги до себе

своєю неосяжною кількістю інформації, складністю тексту для трактування, глибиною та формою. А. Гуревич додає, що це єдина найвідоміша пам'ятка давньосаксонського періоду, що збереглася майже у своєму оригінальному вигляді у Британському музеї у Лондоні [8, с. 5–12].

Формулювання цілей статті... Мета статті: простежити еволюційні періоди у теорії “Беовульфознавства” та визначити сучасний стан її розробки у лінгвістиці.

Завдання:

- проаналізувати позиції дослідників щодо актуальності вивчення поеми “Беовульф”;
- визначити основні аспекти дослідження давньоанглійської поеми;
- розкрити специфіку теорій та гіпотез поеми “Беовульф”;
- виокремити основні етапи теорії “Беовульфознавства” та простежити їх еволюцію.

Виклад основного матеріалу дослідження... Поема “Беовульф” містить безцінні знання з різних сфер людського життя, зокрема й артефакти давнього світу. Останні є поєднаним матеріалом для їх аналізу різними галузями знання, результатом якого має стати загальна теорія для вивчення пам'ятки [19, с. 156].

Влучно охарактеризував цю поему, за словами О. Смирницької, дослідник-знавець давньоанглійської поезії Ч. Кенеді, як “[...] комплекс віршів, майже повністю закритий головами вчених [...]” [17, с. 182].

Але, незважаючи на великий науковий інтерес до цієї пам'ятки, і донині у наукознавстві не існує одностайного трактування цього епосу, адже в давньоанглійській поемі дуже багато незвичних для сучасного її сприйняття елементів: відсутність послідовності подій, переривання основного змісту відступами, постійні нагадування про боротьбу між людьми, велика кількість тролів і драконів, які були зовсім реальними персонажами для давніх людей, адже їх світогляд наскрізь був міфологічним, а зв'язок із природою синкретичним.

Як зазначає А. Гуревич: “[...] між тим, без тлумачення цих незвичних елементів аналіз поеми не є можливим. Важкою є поема “Беовульф” і для пересічного читача [...]” [8, с. 7]. Вивчення цих та інших питань зумовило розробку теорії “Беовульфознавства” (М. Алексеев, О. Волков, О. Смирницький та ін.).

Загалом наукова інтерпретація тексту розпочалася з аналізу першого видання поеми Г. Торкеліна в 1815 році латинською мовою, а англійське видання побачило світ у 1833 році. Саме цей час (**поч. – сер. XIX ст.**) вважають початком розробки теорії “Беовульфознавства”, адже поява перекладу тексту спершу латинською мовою, а згодом і англійською дала змогу багатьом науковцям ознайомитися з поемою і спричинила великий резонанс, що не зупиняється і триває століттями.

Дослідники тлумачили різні моменти поеми, постійно доповнюючи її все новими і новими фактами, які з'являлися.

Але перший власне науковий етап у вивченні поеми розпочинається на початку ХХ ст., який умовно можна назвати **історико-графічним**, оскільки саме в цей період учені зацікавилися походженням поеми, періодом її написання та авторством [5; 10; 18; 19].

Умовність наукових періодів у вивченні різних питань поеми пояснюється тим, що інтерес дослідників виникав до певних проблем, а потім вони змінювали свої пріоритети, переорієнтовуючись на інші поля досліджень, згодом повертаючись до початкових питань, які не вичерпали своєї проблематичності й донині.

Історико-графічний період в теорії “Беовульфознавства” був спрямований на розкриття загальних проблем твору, а особливо часу її створення. Слід згадати праці тих учених, які змінили наукове сприйняття поеми “Беовульф” і сприяли формулюванню нових гіпотез у теорії давнього героїчного епосу.

Теорія “Беовульфознавства” всебічно розроблялася у роботах Ф. Клебера, який надав роз’яснення щодо феноменальності твору. Ф. Клебер говорив: “Рання германська героїчна поезія, яка була створена під впливом активних події того часу, а головним чином – великим періодом племінних міграцій, була віддзеркаленням тих історичних подій [...]” [22, р. 40].

Автор етимологічно пояснив ім’я головного героя та його скандинавське походження, а основним його здобутком стала реконструкція життєвих моментів Беовульфа, наприклад, дата його народження та певні історичні факти життя: “Стосовно Беовульфа як героя [...] можу показати певну послідовність. Він народився в 490 році. У сім років його забрали до двору батька, де виховали з великою любов’ю [...] . Дата його смерті має бути залишена невідомою [...]” [22, р. 56].

Ф. Клебер детально протягом багатьох років досліджував поему у своїй праці “Beowulf and The Fight at Finnsburg”, в якій зробив стислий переказ тексту з тлумаченням не лише окремих лексичних одиниць, а й цілих граматичних структур, приділивши увагу і фонетичним її аспектам. Окрім того, аналіз ученого було зосереджено на християнських асоціаціях, які межують з язичництвом, визначаючи християнство як головний тон поеми. Це започаткувало новий період у розробці теорії “Беовульфознавства”, де безпосередньо сам Ф. Клебер зосередився на релігійних віруваннях та трактуванні їх впливу на героїчну поему [22].

О. Смирницький уточнив деякі деталі створення поеми, пов’язані з мовою її написання. “[...] прийнято вважати, що Беовульф був написаний спочатку на мерсійському діалекті. Але єдиний рукопис, що дійшов до наших днів, представлений в основному на уескському діалекті з деякими включеннями англійських форм” [18, с. 32]. Учений мав на меті виявити, окрім мови створення оригіналу, ще й автора тексту, адже існувало припущення щодо спільного співавторства. О. Смирницький не відхилив цієї думки і висловив свою власну: “Письмо першого закінчується на 1939 вірші. У частині поеми, що писав інший

автор, зустрічаються форми кетського діалекту. Дуже кардинально відрізняється і орфографія двох частин [...]” [18, с. 32].

Поряд із лінгвістами теорію “Беовульфознавства” продовжують розвивати вчені інших сфер знання, акцентуючи увагу не лише на особистості автора, а й на формі передачі самого тексту поеми героїчного епосу.

Літературознавчо-фольклорний період. Американські фольклористи М. Перрі та А. Лорд представили науковому загалу свою теорію. Зокрема М. Перрі, спеціаліст із давньогрецького епосу, дійшов висновку, що текст героїчних поем не вивчається напам’ять, а імпровізується за певних правил, комбінуючи без перерви мовні формули та використовуючи традиційні прийоми, наприклад, приїзд-від’їзд героя. Ця теорія стала популярною і започаткувала новий етап у вивченні поеми “Беовульф”, основним завданням якої було визначення того, чи була поема продуктом імпровізації, чи твором, складеним на зразок поем та романів. Саме ці вчені зосередили увагу не на власне тексті, а на особистості автора, що викликало жвавий інтерес дослідників у сфері англійської філології [13]. Це дало змогу отримати інформацію про джерела походження тексту, де головним героєм та непереможним борцем за свободу та справедливість лишався Беовульф.

У поемі частіше починають бачити не органічне продовження прадавньої, безперервної традиції усної творчості пісень, а продукт книжної культури, пам’ятку писемності, яка своєю поетичною технікою, своїм змістом все ж таки передбачає індивідуального автора, глибоко обізнаного в історичних творах, а також у християнській писемності і подекуди навіть знавця античної літератури [13].

Ці проблеми починають більш глибоко досліджувати з 1970-х років ХХ ст., утім інтерес зосереджуються вже не на історії створення поеми, періоду її написання, а на самому тексті героїчної поеми “Беовульф”, на особистості головного героя та на релігійних мотивах. Це стало відправним моментом для започаткування нового періоду у вивченні поеми, який умовно можна назвати **героїко-релігійним** і дослідження якого тривали до 1990-х років ХХ ст., поповнюючи теорію “Беовульфознавства” все новими ідеями та гіпотезами.

Цей період був дуже багатий на увагу науковців до теорії “Беовульфознавства”, більшість із яких (А. Лорд, Е. Доббі) надавали свої трактування її положень.

Паралельно з цим періодом у 70-х роках ХХ ст. актуалізується **міфологічний період**, адже саме героїко-релігійний аспект її аналізу генерував інтерес до міфологічних мотивів. Насамперед, А. Гуревич спрямовував свою увагу на фольклорно-міфологічні її витoki. Дослідник зазначає, що велетні, з якими бореться Беовульф, подібні до велетнів скандинавської міфології, а єдиноборство з драконом – поширена тема казки й міфу, в тому числі й північного. Беовульф, який виріс, здобув силу тридцятьох чоловіків, і в цьому він дуже схожий на Іллю Муромця. А ще чимало фактів, які А. Гуревич визначив як основні елементи казки і водночас міфу: суперечка з опонентами, випробування

мужності, вручення йому магичної зброї (меч Хрунтінг), порушення заборони героєм (Беовульф відбирає скарб у двобої з драконом, не знаючи, про його прокляття), допомога в бою з ворогом, три битви героя, кожна наступна з яких є найважчою (битви Беовульфа з Гренделем, його матір'ю та драконом) [8, с. 8]. Проте “[...] трагічний фінал – загибель Беовульфа, а також історичне тло, на якому відбуваються всі фантастичні події, відрізняє цю поему від казки та є ознаками героїчного епосу” [8, с. 9].

А. Гуревич глибоко тлумачить образи, що були закладені в основу поеми, цілковито погоджуючись із представниками міфологічної школи в літературознавстві (А. Кун, М. Мюллер, Ф. Буслаєв, О. Міллер), які теж намагалися розшифрувати цей епос. М. Мюллер зазначає: “[...] в “Беовульфі” використано вираз “шатро неба” – himinskautr [...]” [1, с. 80]. Це вказує на склепіння або дім. Звідси, небо постає як священний храм, де живуть великі боги та високий храм, який зведений прекрасним куполом [1, с. 80]. Ф. Буслаєв поглиблює трактування образів у поемі і виокремлює боротьбу Беовульфа зі змієм, наголошуючи, що саме цей мотив є постійним у піснях, казках і легендах. Беовульф перемає ворога, але помер від отрути, який той встиг випустити до своєї смерті [4, с. 149–150]. Вчений виокремив мотив, що часто повторюється у творах: “Небо Нове”, “Едда” слов’янські легенд про змія. Узагальнюючи різні спостереження, А. Гуревич намагається представити їх у вигляді таких бінарних опозицій: чудовиська втілюють бурі Північного моря; Беовульф – добре божество, яке приборкує стихії; його мирне правління – благодатне літо, а його смерть – прихід зими. Згідно з цими трактуваннями виникає новий міфологічний мотив поеми, який віддзеркалює дуалізм. У цьому епосі символічно зображено контрасти природи: ріст/в’янення, підйом/занепад, юність/старість [8, с. 10]. Як зазначає А. Гуревич, ці контрасти можуть трактуватися в етичному плані як тема боротьби добра і зла [8, с. 10].

Символічний та алегоричний смисл поеми неможливо недооцінювати, адже існує гіпотеза, яка не отримала свого спростування або підтвердження серед науковців, суть якої криється у тому, що поема “Беовульф” є твором клірика або монаха, який знав і використовував ранньохристиянську літературу. Ці припущення, на думку А. Гуревича, пов’язані з питанням про те, чи наявний у “Беовульфові” “дух християнства”, чи це все ж таки пам’ятка язичницької давньої свідомості. Учений говорить, якщо ж розуміти поему як народний епос, для якого характерні вірування героїчної доби Великих переселень, то, звичайно ж, у ньому відображено германське язичництво й знівельоване значення церковного впливу. І, навпаки, якщо розглядати поему як вид писемної літератури, то в ній переважають християнські мотиви; в язичництві ж “Беовульфа” вбачають просто стилізацію під старовину. Очевидно тому у сучасних дослідженнях поеми помітною є тенденція до зміщення наукових акцентів з аналізу змісту поеми на вивчення її фактури та стилістики. І хоча ще в середині ХХ ст. дослідники заперечували зв’язок “Беовульфа” з епічною фольклорною традицією, то в 70-х роках уже наголошують на наявності в тексті поеми стереотипних висловів та

формульних утворень, джерелом походження яких є усна народна творчість” [8, с. 10].

Теорію А. Гуревича продовжує О. Мельникова, яка поглибила дослідження поеми в історичному ракурсі. Свою працю “Меч та ліра” вона присвятила історії Англії VIII ст., одним із історичних джерел якої є англосаксонський епос. Дослідниця намагається визначити жанр поеми “Беовульф” в “англосаксонській і світовій літературі, який донині є дискусійним і диференціюється від приналежності її до народного епосу, фольклору до ототожнення з твором монастирського клірика, який мав за зразок “Енеїду” Вергілія [16, с. 234].

О. Мельникова погоджується з тим, що фабула твору є досить простою, але доповнює її своїми трактуваннями. Вона зазначає, що фабулу поеми складають два мотиви, загальновідомі в давньогерманському фольклорі (чарівних казках, сагах, епосі) та у фольклорі інших народів світу. Основні елементи фабули першої частини збігаються у загальних рисах із чарівним сюжетом казки, який досить часто повторюється. Наприклад, де у домі, збудованим старим королем, з’являється чудовисько, яке завдає шкоди його мешканцям. Тут можна говорити про наявність казкового мотиву, адже схожість сюжетів настільки є значною, що згодом поему “Беовульф” почали трактувати як майже поетичну обробку чарівної казки. Уважали, що сюжет другої частини також пов’язаний із казкою: про це свідчить композиція, що повторює основні елементи казкового сюжету. Важливим елементом подібності є його злиття з мотивом золотого скарбу, що є характерним для казки, а не для міфу і широко представленим у германському героїчному епосі. “Золотий скарб відіграє важливу роль. Це зумовлює інтерес до опису самого скарбу (в “Беовульфі” він займає майже 20 рядків) і до його історії, де особливо виділяється тема прокляття, що має золоту згубну силу [...]” [16, с. 246].

Дослідниця знаходить мотиви казки навіть у характеристиці Беовульфа, однак пише, що зв’язок між казкою та поемою не можна перебільшувати, адже не існує доказів вважати казковий епос джерелом поеми. Але це можливо тому, що міфологічний, героїчний та казковий епос (що зародилися на різних етапах розвитку людської свідомості) взаємодіяли і мали частково загальний сюжетний фонд. Та все ж між ними наявна різниця: інтерес у казці спрямований на розкриття індивідуальної долі персонажа, тоді як у героїчному епосі – до долі колективу в цілому [16].

Саме на цьому зацентувала свої дослідження О. Смирницька, яка справедливо вважає, що розвиток епічної традиції загалом слід розглядати з урахуванням поеми “Беовульф”.

Дослідниця умовно визначає два вікові періоди у героїчних вчинках Беовульфа – це власне одна із рис, що вирізняє поему від суто епічних творів. Епічний герой майже завжди зображений поза віковою характеристикою, хоча події життя, описані в тексті, умовно надають йому вікову характеристику. Старість є віковою рисою героя, де необхідно підкреслити його особливу мудрість чи пасивну роль у тексті. “[...] Беовульф – єдиний герой германського епосу, до віку якого зосереджена найбільша увага. Вік Беовульфа протягом поеми

змінюється: в першій (більшій за об'ємом) частині поеми, що зображує його подвиги в данській країні і повернення на батьківщину, – він юнак; у другій, – що розповідає про останню для нього битву з драконом, – він уже старий [...]” [17, с. 203]. Натомість молодість Беовульфа – це все ж не вік як такий, а характеристика його як героя-переможця, що йде до свого визнання. Головний герой у першій частині поеми – це герой, який покликаний відновити основи данської держави. Так само і старість Беовульфа – це не роки і навіть не пов'язана з роками слабкість, а перш за все наближення до смерті. Він відчував її наближення “[...] він серцем передчував наближення смерті – долі майбутньої [...]” [17, с. 158]. О. Смирницька вважає, що постійне повторення давньоанглійського слова *fæge* (близький до смерті) та вся остання частина поеми веде читача до цього смертельного кінця [17, с. 228].

Трагічне світосприйняття, на її думку, взагалі притаманне германському епосу, де загибель героя, а не його перемога стає кульмінаційним моментом у поемі. Загибель у тексті епосу використовується для утвердження героїчних ідеалів. Через трагізм тут зображується перемога та актуалізується героїчний аспект у поемі [17, с. 228].

На початку 1990-х років ХХ ст. актуалізується нова хвиля наукового інтересу до поеми і до теорії “Беовульфознавства”. Цей **період** умовно можна назвати **новітнім**, адже він триває і зараз, розкриваючи все нові погляди вчених на гіпотези, що були сформульовані багато років назад.

Особливо актуальний цей новітній етап теорії “Беовульфознавства” для лінгвістичних досліджень, які значно поглибили і розширили свої здобутки. (О. Барміна, О. Брунова, О. Волков, С. Гринев-Гриневич та ін.). Особливо цікавими і перспективними є праці К. Корольової, присвячені відродженню проблеми авторства поеми на основі лінгвістичних спостережень. К. Корольова, спираючись на теоретичну концепцію І. Кошевої, розробила мовленнєву матрицю поеми, яка має трирівневу систему внутрішньої організації та зовнішньої форми у тексті. Авторка сформулювала свою гіпотезу на основі ідентифікації ступеня адстрату, коли обидві релігії поєднуються на одній території: християнство та язичництво; ступеня субстрату, “[...] одна з релігій, а саме язичництво починає посідати субординаційне положення по відношенню до християнства [...]” [11, с.42]”; ступеня суперстрату – “[...] коли знову одна з релігій (у даному випадку християнство) стає домінантною [...]” [11, с. 42]. К. Корольова визначає перехід від адстрату до суперстрату в певний період: “[...] вибірково у поемі “Беовульф” було вставлено цілі абзаци християнського змісту про створення світу: про Каїна, про Бога [...]” [11, с. 43].

Долідниця зазначає, що відсутність цих мотивів в авторському ракурсі та наявність їх у сюжетній перспективі припускають їхнє пізніше за часом доповнення до поеми і наявність другого автора, який брав участь у написанні трьох частин поеми з християнською спрямованістю. Відтак, можемо засвідчити, що ця дослідниця знову порушила проблему авторства поеми, запропонувала нову концепцію щодо її вирішення, доповнюючи гіпотезою про те, що “[...]”

авторство поеми належить не менше, ніж двом творцям, де другий постає лише співавтором тієї частини, яка вводить реципієнта в коло християнських віровчень, але не полишає платформи язичницького сприйняття світу, побуту, традицій та характеру давньогерманського етносу” [11, с. 45].

Співвідношення християнських та язичницьких елементів, на думку М. Єліферової, – це найактуальніший науковий елемент у поемі. Дослідниця не погоджується з думками своїх попередників (К. Мельникова, О. Смирницька), які трактували дохристиянські епічні форми як пристосування до нового матеріалу, що ж і призвело до розпаду самої епічної форми. Пояснення цього феномена було дано М. Єліферовою, коли “[...] офіційні антирелігійні декларації радянського періоду поширювалися в основному на авраамічні релігії [...]” [9, с. 19].

На сьогодні сучасний погляд на цю проблему інший. Зокрема Н. Гвоздецька, яка не погоджується з О. Смирницькою і говорить про припинення усної германської традиції в англосаксів. Відтак, до кінця не розв’язаним залишається питання щодо протиставлення та водночас поєднання міфу і фольклору як провідних мотивів у поемі, що зумовили співіснування релігійних мотивів: язичництва та християнства. Сучасні дослідники (О. Брунова, К. Корольова) ставлять питання про необхідність глибокого аналізу в героїчній поемі двох лексичних шарів, які в ній перехрещуються: “[...] християнського та дохристиянського [...]”, постулюючи перевагу останнього [9, с. 19]. Ці питання неможливо зрозуміти, якщо не звернутися загалом до проблеми лінгвоантропогенезу та спробувати їх осмислити.

Висновки та перспективи подальших досліджень... Підсумовуючи, зазначимо, що поема “Беовульф” викликала великий резонанс у науковому світі. Однак не існує одностайного трактування цього епосу, адже в поемі дуже багато інформації, яка є неадаптованою для сучасного читача. Вивчення цих особливостей зумовило виникнення теорії “Беовульфознавства” (поч. – сер. ХІХ ст.), але перший науковий етап розпочинається лише на початку ХХ ст., який отримав умовну назву історико-графічний, бо саме в цей період активно вивчалось питання походження поеми, період її написання та авторство (О. Волков, О. Смирницький Ф. Клебер). Літературознавчо-фольклорний період був започаткований М. Перрі та А. Лордом, які поставили за мету визначити, чи була поема імпровізованою, чи сталим твором, спрямувавши увагу дослідників до самого тексту поеми, і з 1970-х років ХХ ст. це стало відправним пунктом для виникнення героїко-релігійного періоду (А. Лорд, Е. Доббі), який тривав до 1990-х років ХХ ст. Паралельно з цим періодом тривав міфологічний етап (70-ті рр. ХХ ст.). А. Гуревич, Ф. Буслаєв, М. Мюллер спрямували свою увагу на фольклорно-міфологічні витoki поеми. Згідно з їхніми трактуваннями виникає новий міфологічний мотив поеми, який віддзеркалює дуалізм. На початку 1990-х років ХХ ст. активізується нова хвиля наукового інтересу до розробки теорії “Беовульфознавства”. Цей етап умовно можна назвати новітнім, що триває і зараз. Особливо цікавим і перспективним він є для лінгвістичних досліджень (О. Барміна, О. Волков, С. Гринєв-Гриневич), де відроджуються проблеми авторства

поєми, співвідношення християнських та язичницьких мотивів, взаємовідношення міфу та фольклору, що дає подальші перспективи для переосмислення наявних гіпотез.

Література

1. Афанасьев А.Н. Славянская мифология / Александр Николаевич Афанасьев. – М.: Эксмо, 2008. – 1520 с.
2. Бармина Е.Г. Прагматическая характеристика речевых эпизодов в древнеанглийской поэме “Беовульф”: дис. ...кандидата фил. наук : 10.02.04 / Бармина Елена Геннадиевна. – Санкт-Петербург, 2004. – 161 с.
3. Брунова Е.Г. Архаичные пространственные отношения в англосаксонской языковой модели мира: автореф. дис. ... д-ра. филол. наук : 10.02.04 / Брунова Елена Георгиевна. – М., 2007. – 42 с.
4. Буслаев Ф. О литературе: Исследования / Федор Иванович Буслаев. – М.: Худож. лит., 1990. – 512 с.
5. Волков А.М. Беовульф. Англосаксонский эпос: учеб. [для студ. высш. уч. зав.] / А.М. Волков, З.Н. Волкова. – М.: УРАО, 2000. – 104 с.
6. Гвоздецкая Н.Ю. Проблемы семантического описания древнеанглийского поэтического слова: дис. ...доктора фил. наук: 10.02.04 / Гвоздецкая Наталья Юрьевна. – Иваново, 2000. – 389 с.
7. Гринев-Гриневич С.В. Современные проблемы антропологистики / С.В. Гринев-Гриневич // Антропология языка. – 2010. – №1. – С. 37–75.
8. Гуревич А. Беовульф. Вступительная статья / А.Гуревич // Библиотека всемирной литературы. Беовульф. Старшая Эдда. Песнь о нибелунгах. – 1975. – № 9. – С. 5 – 12
9. Елиферова М.В. Религиозно маркированная лексика в Беовульфе: к вопросу о дохристианском наследии поэмы / М.В. Елиферова // Новый филологический вестник. – 2014. – № 1(28). – С. 19–35
10. История английской литературы / [Анисимов И.И., Дживелегова А. К., Елистратовой А. А. и др.]; под ред. М. П. Алексеева. – [1-е изд.]. – Москва: Академия Наук СССР, 1943. – 397 с. – (1).
11. Королева Е.П. Двоеверие и проблема авторства древнеанглийской поэмы “Беовульф” / Е.П. Королева // Рема. – 2013. – № 1. – С. 37–46
12. Королева Е.П. Речевые формы двоеверия как способ определения авторства древнеанглийской поэмы “Беовульф”: дис. ...кандидата фил. наук: 10.02.04 / Екатерина Павловна Королева. – М., 2013. – 181 с.
13. Лорд А.Б. Сказитель / Альберт Бейтс Лорд; [пер. с англ. и коммент. Ю.А. Клейнера и Г.А. Левинтона]. – М.: Восточная литература, 1994. – 268 с.
14. Мелетинский Е.М. От мифа к литературе: учеб. [для студ. высш. уч. зав.] / Е.М. Мелетинский. – М.: Рос. гос. гуманит. ун-та, 2001. – 169 с.

15. Мелетинский Е.М. Происхождение героического эпоса: Ранние формы и архаические памятники / Елеазар Моисеевич Мелетинский. – 2-е изд., испр. – М.: Восточная литература, 2004. – 462 с.
16. Мельникова Е.А. Меч и лира: Англосаксонское общество в истории и эпосе/ Елена Александровна Мельникова. – М.: Мысль, 1987. – 203 с.
17. Смирницкая О.А. Поэтическое искусство англосаксов / О.А. Смирницкая// Древнеанглийская поэзия. М.: наука – 1980. – С. 171–232
18. Смирницкий А.И. Древнеанглийский язык / Александр Иванович Смирницкий; [под ред. В.В. Пасека]. – Москва: Филологический факультет МГУ им. М.В. Ломоносова, 1998. – 307 с.
19. Смирницкий А.И. Хрестоматия по истории английского языка с VII по XVII в. с грамматическими таблицами и историко-этимологическим словарем : учеб. [для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. зав.] / А.И. Смирницкий ; [испр. и доп. О.А. Смирницкой]. – 5-е изд., испр. и доп. – М. : Академия, 2008. – 304 с.
20. E. Dobbie. Anglo-Saxon poetic records / Elliott Van Kirk Dobbie. – New York: Columbia University Press, 1953. – 2034 p.
21. E. Dobbie. Beowulf and Judith / Elliott Van Kirk Dobbie. – New York : Columbia University Press, 1953. – 289 p.
22. Klaeber Fr. Beowulf and The Fight at Finnsburg / Frederick Klaeber; [trans. by James M. Garnett]. – Lexington: D. C. Heath & Co, 1936. – 444 p.

Karlova V.A. Evolutionary periods in the development of the theory “Beowulf studies”.

The article deals with the evolutionary periods in the “Beowulf studies” formation, each of them continued to develop the previous hypothesis with the qualitative views about their fulfillment. It is determined such periods of this theory: historical and graphic (beg.–mid. XIX c.), literary-folklore (end. XIX cm.–1970), heroic-religious (beg. 1970 XX c.), mythological (beg. 1970 XX c.) and new (since 1990 – now). It is made an assumption about the old-English poem “Beowulf”, which made its own theory, characterized by the rhythm in its investigations with the representatives of the different spheres of humanitarian sciences.

Keywords: *epic poem, theory “Beowulf studies”, myth, syncretism, pagan studies, Christianity.*